

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 29/2014 vp**

**Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talous-
arvioksi vuodelle 2015**

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 2014 lähettänyt hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2015 (HE 131/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla perustuslakivaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- talousjohtaja Tapio Laamanen, osastopäällikkö, ylijohtaja Arto Kujala ja hallitusneuvos, apulaisosastopäällikkö Heikki Liljeroos, oikeusministeriö
- valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- varapuheenjohtaja Riikka Rask, Suomen tuomariliitto ry
- varatoiminnanjohtaja Mikko Salo, Suomen Lakimiesliitto ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Perustuslakivaliokunta on arvioinut valtion talousarvioehdotusta ainoastaan oikeusministeriön hallinnonalan osalta ja kiinnittänyt erityistä huomiota oikeusturvan toteutumiseen ja oikeusvaltion ydintoimintojen turvaamiseen.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistui-
men tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain 22 §:ssä säädetään julkisen vallan yleisestä velvollisuudesta perustaa ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Perusoikeuk-

sien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää valiokunnan mukaan myös oikeusturvan osalta julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä.

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 2015 määrärahoja 901 miljoonaa euroa. Hallinnonalan organisaatioiden määrärahoihin kohdistuu siten ensi vuonna yhteensä 14 miljoonan euron säästöt, jotka johtuvat pääasiassa aiemmin vaalikaudella tehdyistä säästö-
päätöksistä (mutta toisaalta jo tehtyjen kehys-
päätösten vuoksi leikkaukset tulisivat olemaan lähivuosina vieläkin suurempia). Saadun selvityksen mukaan säästöistä lähes 6 miljoonaa euroa kohdistuu tuomioistuihin, 3 miljoonaa euroa ulosottolaitokseen ja 1,3 miljoonaa euroa Rikosseuraamuslaitokseen. Syyttäjälaitoksen

määrärahataso pysyy ensi vuonna lähes ennallaan, koska sille ja muillekin toimijoille harmaan talouden torjuntaan osoitettu lisärahoitus on vielä käytettävissä.

Perustuslakivaliokunta korostaa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asioiden viivytyksettömyyteen käsittelyyn liittyvien perusoikeuksien merkitystä oikeusvaltion kulmakivinä. Jokaisen tulee saada asiansa asianmukaisesti tutkituksi tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisin kustannuksin. Niin yksityishenkilöiden kuin yritystenkin tulee oikeusvaltiossa pystyä saattamaan asiansa oikeuden tutkittaviksi ilman pelkoa kohtuuttomista kustannuksista tai viivästyksistä. Rahoituksen väheneminen merkitsee tuomioistuimissa ja syyttäjälaitoksessa lainkäyttöhenkilöstömäärän supistuksia. Tämä vaikeuttaa entisestään oikeuslaitoksen edellytyksiä huolehtia oikeusturvan saatavuudesta.

Euroopan neuvoston lokakuussa 2014 julkaistun tutkimuksen mukaan (Report on "European judicial systems — Edition 2014 (2012 data): efficiency and quality of justice") Suomessa käytettiin vuonna 2012 huomattavasti vähemmän resursseja oikeudenhoitoon (tuomioistuint, syyttäjät, oikeusapu) kuin Ruotsissa. Asukasta kohti oikeudenhoitoon käytettiin Ruotsissa kyseisenä vuonna 106,5 euroa, kun vastaava luku oli Suomessa 66,8 euroa. Bruttokansantuotteesta Ruotsissa käytettiin oikeudenhoitoon 0,24 % ja Suomessa 0,19 % (em. tutkimus s. 56 ja 57). Valiokunta pitää tietoja merkityksellisinä, vaikka tämänkaltaisten vertailujen pohjalta ei tule järjestelmäerojen vuoksi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Valiokunnan mukaan pitemmällä aikavälillä on välttämätöntä toteuttaa tarkoituksenmukaiset oikeudenhoidon rakenteelliset, menettelylliset ja muut uudistukset sekä toimenpiteet oikeusturvan kehittämiseksi siten, että oikeusturvan taso vastaa perustuslain ja Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten vaatimuksia. Suurelta osin nämä toimenpiteet perustuvat vuoteen 2025 tähtäävään oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan

(Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013—2025, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) ja siitä tehtyihin linjauksiin. Tavoitteena on oikeusturvan varmistaminen kiristyvässä taloudellisessa tilanteessa. Ohjelman lähes 60 hankkeesta noin puolet käynnistettiin viime vuonna.

Perustuslakivaliokunta pitää ohjelman sisältämiä hankkeita pääosin perusteltuina ja kiirehtii lainsäädäntömuutosten ja muiden toimenpiteiden asianmukaista valmistelua. Yhtenä esimerkkinä valiokunta on jo aiemmin maininnut oikeudenkäyntien videoinnin (PeVL 20/2014 vp). Valiokunta katsoo, että toimia oikeudenhoidon tehostamiseksi ja kansalaisten oikeusturvan tason ja saatavuuden parantamiseksi tulee linjata laajapohjaisessa asiantuntija- ja parlamentaarisessa valmistelussa.

Erityisen huolestuttavana valiokunta pitää sitä, että jo tehtyjen kehyspäätösten vuoksi syyttäjälaitoksessa joudutaan saadun selvityksen mukaan aloittamaan ensi vuonna ensimmäisen kerran maamme historiassa yt-neuvottelut. Valiokunnan mukaan hallituksen tulee estää tämänkaltaisen oikeuslaitoksen kriisiytyminen. Jo yt-neuvottelujen aloittaminen todennäköisesti merkitsisi osaavan ja paljolti myös erityistä juridista osaamista omaavan henkilöstön rekrytoitumista muihin töihin. Vastaava tilanne saattaa olla edessä myös tuomioistuinlaitoksessa, koska huomattavan suuri osa esimerkiksi kärjätuomareista on määräaikaista ja heidän palvelussuhteensa jatkuvuus on riippuvainen tilapäisestä rahoituksesta.

Valiokunta korostaa, että oikeusturvan toteutamisesta vastaavien viranomaisten perusrahoitus on turvattava riittävällä tavalla hankalassakin taloustilanteessa. Valiokunta pitää saamansa selvityksen perusteella myös välttämättömänä, että talousarviota ja kehyspäätöksiä valmisteltaessa toimintamenojen vähentämisen vaikutukset oikeusturvaan arvioidaan huolellisesti. Vain näin voidaan luoda riittävä perusta edistyneen oikeusvaltion turvaamiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Johannes Koskinen /sd	Elisabeth Naucclér /r
jäs.	Sauli Ahvenjärvi /kd	Tom Packalén /ps
	Tuija Brax /vihr	Vesa-Matti Saarakkala /ps
	Ilkka Kantola /sd	Kimmo Sasi /kok
	Pia Kauma /kok	Harry Wallin /sd
	Kimmo Kivelä /ps	vjäs. Simo Rundgren /kesk.
	Markus Lohi /kesk	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.